

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Дігтяра Романа Васильовича
на тему: «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII -початку
XX століття : історико-правове дослідження»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право**

Дисертація Дігтяра Романа Васильовича на тему: «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII -початку XX століття: історико-правове дослідження», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

1. Актуальність теми дослідження.

У дисертації визначено завдання ґрунтовно проаналізувати хронологію історико-правових подій, пов'язаних з процесами українського національного державотворення у різні часові періоди. Дослідження поширено не тільки на територію сучасної України, а й вивчено інші регіони Євразійського континенту, на яких відбувалося формування української національної ідеї. Йдеться про етапи усвідомлення українським народом себе як нації з розробленням і практичним втіленням планів щодо створення самостійної Української держави. Для виведення авторських висновків і суджень до сфери дослідження включено період XVII – початку XX століття.

З метою визначення історичного значення самопроголошених українських національних держав як на території континентальної України, так і поза її межами, всебічно і послідовно проаналізовано закономірності та особливості конкретного історичного періоду, а також державотворче значення окремих персоналій в цих процесах.

Враховуючи наукові підходи до розуміння змісту українського державотворення в період XVII – початку XX століття, пов'язані з результатами наукових розвідок різних часових періодів, виведено авторські висновки щодо необхідності відмежування від політичної доцільності у підходах до оцінки

конкретних історичних подій. Саме такі можливості відкрилися перед дослідниками в добу справжньої незалежності України. Реалізація таких намірів для українських науковців стала можливою лише після надання доступу до архівних документів і матеріалів, а також застосуванню нових та оновлених методологічних підходів. Прикладом такого підходу є авторська пропозиція здійснювати дослідження за хронологічно-проблемним принципом, а історичні події розглядати в поділі на три періоди.

Для забезпечення належного рівня наукового дослідження застосовано систему науково-методологічних принципів, підходів, засобів, методів і прийомів. Такий підхід дозволив визначити теоретико-методологічну основу даного дослідження, що спрягло вирішенню наукового завдання - якомога повніше та ґрунтовніше висвітлити основні аспекти українського державотворення в обраний історичний період.

Свідченням того, що дане дослідження є на часі, стало вивчення історичної ролі окремих, прогресивно налаштованих представників української інтелігенції та народних мас, які, зайнявши стійку проукраїнську національну позицію, сприяли утворенню організованих політично орієнтованих осередків, що протидіяли тогочасним, ворожим для української національної ідеї державним режимам. При цьому їх діяльність ґрунтувалася на принципах соборності й неподільності, а також повного визволення українського народу і формування насправді незалежної держави.

Ще одним свідченням актуальності представленої роботи є вивчення національних і політико-економічних зв'язків між урядами новопроголошених держав шляхом проведення історико-правового аналізу процесів української державотворчої діяльності як в Україні, на звільнених з-під австро-угорської та польської окупації західноукраїнських землях, а також українських держав на Далекому Сході, Західному Сибіру, Північному Казахстані, Криму й Кубані.

Виведені авторські висновки про те, що українська державність виникла і розвивалася в руслі цілісного цивілізаційного процесу тогочасних правових систем, надає дослідженню міждисциплінарного характеру, оскільки йдеться не тільки про правове регулювання відносин в різних державних утвореннях в межах

понад трьохсот річного періоду, а й про історичну, правову, економічну, політологічну й морально-психологічну складові.

Обґрунтуванням таких суджень є авторський аналіз формування первинних історико-економічних і політичних ознак становлення державності та правовідносин з ознаками українського національного самоусвідомлення на ранніх етапах розвитку Київської Русі, запозичення положень Візантійського канонічного права, яке набуло відображення та розвитку в нормах тогочасного звичаєвого права, і в подальшому імплементовано в закони Руської Правди. Автор зазначає, що рецепція основ римського права мала значний вплив на формування правових основ державотворення Галицько-Волинської держави, Козацько-Гетьманської держави та більш пізніх державних утворень.

З метою забезпечення належного рівня науковості дослідження сформовано методологічну основу та визначено наукові інструменти, якими визначено обсяг нормативних та історичних джерел, наукового доробку для проведення історико-правового аналізу процесів українського національного державотворення як в Україні, так і поза її межами в обраній дослідженням часовий період.

З'ясовано, що застосування методологічного інструментарію для виконання завдання дослідження забезпечило можливість проведення теоретико-правового аналізу концептуальних засад українського державотворення в XVII – на початку XX ст. У цьому зв'язку проаналізовано відомі наукові підходи і концепції щодо значення спільних зусиль керівників українських держав поза межами України та очільників Української держави в різні історичні періоди (Козацько-Гетьманська держава, УНР, Гетьманат Павла Скоропадського, пізня УНР за часів Симона Петлюри). Висновки та положення надали можливість обґрунтувати періодизацію національного державотворення з урахуванням особливостей їх територіального розповсюдження.

Поєднання у ході дисертаційного дослідження можливостей загальнонаукових та спеціально-наукових методів дослідження забезпечило досягнення мети і завдань щодо розуміння внутрішніх процесів, які формували матеріальне та морально-психологічне підґрунтя для винесення національної ідеї українства на

рівень публічної відмови від будь-якого зовнішнього втручання чи управлінського впливу.

Авторський аналіз наукового доробку щодо визначення періодизації українського державотворення XVII – початку XX ст. сприяв визначенню історичної ролі і значення національно орієнтованих організацій (товариств, братств, союзів). Такий підхід надав можливість оцінити з позицій державницького значення вплив відомих історичних персоналій на напрямки формування національної української ідеї як основи державотворення на теренах сучасної України. У контексті сказаного позитивної оцінки заслуговують результати наукової розвідки в частині дослідження національно-визвольної діяльності прогресивної інтелігенції та молодіжного середовища, зокрема студентських рухів, які переростали в осередки формування української національної ідеї з залученням широких верств населення до повалення деспотичних режимів і створення незалежних держав. Актуальності дослідженню надає здійснений аналіз законотворчої діяльності новоутворених українських держав, а також заходів щодо збалансування їх дій з керівними органами на території України.

Досліджуючи державотворчу діяльність урядів на територіях, значно віддалених від континентальної України, приділено увагу історико-правовій характеристиці глобальних національно-визвольних рухів, які, утворившись хаотично, переростали в організовані центри національного супротиву і відродження української національної ідеї, звільнення від будь-якого поневолення й створення власних держав на основі самостійності та самовизначення. У контексті визвольної діяльності щодо встановлення демократичних основ у новостворених українських державах Далекого Сходу, Західного Сибіру, Північного Казахстану, Кубані й інших земель, у тому числі тих, що до розвалу належали Австро-Угорській імперії чи Речі Посполитій, здійснено порівняльний аналіз конституцій УНР та Зеленого Клину. Проаналізовано державотворчі документи, створені під час проголошення національних українських держав.

У ході виконання завдання наукового дослідження акцентовано увагу на заходах теперішньої влади щодо практичного втілення прагнення Українського

народу набути членства в Європейському Союзі. Особливу увагу приділено доведенню необхідності провадження системної і послідовної діяльності, спрямованої на формування європейського типу мислення.

Такий підхід обґрунтував висновки щодо завдань зі зміцнення основ державної політики на напрямках підвищення рівня національної самосвідомості, виховання громадян в дусі дотримання положень Конституції і законів України, укріплення обороноздатності держави в часи протидії повномасштабному російському вторгненню 24 лютого 2022 року.

2. Зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження виконане у межах планових науково-дослідних тем у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук НАН України на 2019 – 2023 роки, затвердженими Постановою НАН України від 30 січня 2019 р. № 30, ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021.

Тема дисертації пов'язана з науково-дослідною роботою кафедри Конституційного та адміністративного права Державного університету інфраструктури та технологій «Державно-правові засади гарантування прав і свобод людини та громадянина в Україні» (ДР 0121U112892).

Наукова новизна дослідження:

Представлене дослідження є доповненням вагомим доробком вітчизняних і зарубіжних науковців у сфері історико-правового та теоретико-правового вивчення окремих аспектів українського державотворення впродовж понад трьохсотлітнього періоду. Визначаючи проблематику роботи, обґрунтованим стало рішення проаналізувати кінцеві результати державотворчої діяльності як в Україні, так і за її межами. Це дало можливість зробити висновок, що у цьому процесі доцільно застосувати аксіологічну оцінку як з конструктивного боку, так і врахувати негативні наслідки, що мали місце в окремих новоутворених суб'єктах.

Саме тому можна з певною мірою впевненості стверджувати, що дисертація може позиціонуватися як одне з перших досліджень з проблем

становлення і розвитку державотворення в Україні XVII - початку XX століття.

Основними науковими здобутками даної праці стали:

уперше:

– у вітчизняній юридичній науці здійснено комплексне дослідження становлення і розвитку державності в Україні XVII - початку XX століття, з'ясовано здобутки окремих учених, архівних джерел, зокрема проведено порівняльно-правовий аналіз конституцій та інших нормативно-правових актів Української Народної Республіки і Зеленого Клину (Далекосхідної Української Республіки);

– висловлено наукову думку щодо історичної періодизації становлення і розвитку державності в Україні XVII - початку XX століття (Козацько-Гетьманська держава, Українська Народна Республіка, Директорія, Західно-Українська Народна Республіка), яку доповнено новою складовою, а саме запропоновано включити державотворчі процеси поза межами континентальної України;

– висвітлено окремі положення щодо розуміння впливу римського та канонічного права на формування правового поля і державницьких засад тогочасних прототипів держави Україна, взаємодії звичаєвого права Київської Русі з Візантійським (Римським) правом з позицій розуміння його впливу на формування давньоукраїнської правової системи;

удосконалено:

– розуміння щодо значення деструктивних проявів у діяльності низки новоутворених українських держав на території сучасної України і поза її межами;

– понятійно-категоріальний апарат, дотичний до вказаної проблематики; набули подальшого розвитку:

– знання щодо стану наукової спадщини, зокрема, у творчому доробку Чорномаза В., Балинської О. М., Костицького М. В., Оніщенко Н. М., Потульницького В., Рафальського О., які досліджували процеси, пов'язані з українським національним державотворенням у різні історичні періоди;

– уявлення щодо зародження і формування міжусобних відносин Галицько-Волинської та Козацько-Гетьманської держав у більш пізніх історичних періодах.

4. Теоретичне значення роботи. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею, підготовленою з урахуванням новітніх здобутків теоретичної та галузевих наук. Усі напрацьовані в ній ідеї та розробки обґрунтовано на підставі власних досліджень автора, відзначаються логічністю і послідовністю викладення.

Практичне значення роботи. Висновки та пропозиції, які містяться в роботі, можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальшого дослідження історико-правових аспектів українського державотворення на різних етапах історичного розвитку Української держави;

- *навчально-методичній діяльності* – для проведення різних форм занять зі студентами денної та заочної форм навчання й при підготовці підручників, навчальних посібників, розробці лекційних курсів, робочих програм, навчально-методичних комплексів із дисциплін «Історія держави і права України», «Теорія держави і права», «Історія вчень про державу і право», «Історія українського права», «Історія України»;

- *практичній діяльності* – при підготовці та проведенні круглих столів, конференцій, семінарів.

6. Особистий внесок здобувача (зазначається до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою докторської дисертації). Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

7. Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях:

1. Дігтяр Р. В. Становлення національної ідеї та основоположні засади націотворення та як складова процесу українського державного будівництва в XVII – XX ст. (X Міжнародна науково-практична конференція «European scientific congress», 29-31.10.2023 року, Мадрид, Іспанія).

2. Дігтяр Р. В. Роль і значення історіографії у дослідженні процесів українського державотворення XVII – початку XX ст. (V Міжнародна науково-практична конференція «Innovative development of science, technology and education», 15-17.02.2024 року, Ванкувер, Канада).

3. Дігтяр Р. В. Наукові підходи до розуміння етапів становлення української нації (III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Importance of Soft skills for Life and Scientific Success». 7-8.04.2024 року, Дніпро, Україна).

4. Дігтяр Р. В. Роль молоді у розбудові української державності (Всеукраїнська науково-практична конференція «Економічна безпека: організаційно-правові, інформаційно-аналітичні та оперативно-розшукові заходи». 16.05.2024 року, Ірпінь, Україна).

8. Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладені у 3 статтях, опублікованих у фахових виданнях України з юридичних наук, а також 4 тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

9. Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

(які входять до переліку МОН України)

1. Дігтяр Р. В. Вплив римського права на формування української державності періоду IX – XV століття. *Вісник Пенітенціарної асоціації*

України. № 2 (16). 2021. С. 168 – 174.

2. Дігтяр Р. В. Історико-правові аспекти українського державотворення на Далекому Сході (1917–1920 рр.). *Часопис Київського університету права*. № 1. 2022. С. 27-32.

3. Дігтяр Р. В. Історико-правові аспекти державотворення в Україні (XVII–XIX століття). Збірник «Науковий вісник УжНУ». 2024. С. 324-329.

10. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

11. Відповідність принципам академічної доброчесності. Дисертаційна робота на тему «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII -початку XX століття: історико-правове дослідження» відповідає принципам академічної доброчесності. Використані в дисертації, наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, наукові тексти, ідеї, розробки, наукові результати й матеріали інших авторів супроводжуються посиланням на авторів та/або на джерело опублікування.

12. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційне дослідження на тему «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII -початку XX століття: історико-правове дослідження» відповідає паспорту спеціальності 081 Право.

ВИСНОВОК

Дисертація виконана Дігтярем Романом Васильовичем на тему «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII -початку XX століття: історико-правове дослідження» є завершеним науково-дослідним дослідженням. Отримані результати є нові і оригінальні та мають науково-теоретичну і практичну цінність. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повністю, мети дослідження досягнуто. Основні положення дисертації, задекларовані здобувачем, містять

наукову новизну. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення, висновки та підходи повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на наукових конференціях. У публікаціях здобувача відображені всі положення дисертації. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Дігтяра Романа Васильовича на тему «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII - початку XX століття: історико-правове дослідження» відповідає всім вимогам п. 5, 6, 7, 8 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, які висуваються до дисертацій, поданих до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права зі спеціальності – 081 Право.

Результати дисертаційного дослідження Дігтяра Романа Васильовича на тему: «Становлення і розвиток державотворення в Україні XVII - початку XX століття: історико-правове дослідження» та представлених публікацій, обговорено і схвалено на засіданні кафедри Конституційного та адміністративного права Державного університету інфраструктури та технологій.

Головуючий на засіданні –
в.о.завідувач кафедру,
кандидат юридичних наук, доцент

 Віталіна ОЗЕЛЬ

 Віталіна ОЗЕЛЬ
 Анна Гощинко
 Катерина Кобилько
 Любова

